

сформулювати презумпцію невинності. Чітко розрізнялись як стадії злочинної діяльності, намір, підготовка до злочину й замах. Види злочинів поділялися залежно від об'єктів злочинного посягання та способу порушення справ у суді. Питання про покарання осіб, винних у вбивстві, вирішувалося неоднаково - залежно від класової та станової належності як потерпілого, так і злочинця. 3) Спільним було те, що Литовські статuti вирізнялися достатньо високим рівнем юридичної техніки: в них подано визначення багатьох кримінально-правових термінів. Однак простежуються й певні розбіжності, суперечності, недоречності. Литовський статут 1588 був найдосконалішим, в якому зберігались основні засади давньоруського права. Адже під впливом перетворень соціально-економічного, політичного, культурного (релігійного) життя суспільства змінювались кримінальні норми і кримінальне право в цілому.

Список використаних джерел

1. Терлюк І.Я. Історія держави і права України / І.Я. Терлюк. – К.: Атіка, 2011. – 943 с.
2. Кульчицький В. Історія держави і права України: Навчальний посібник / В. Кульчицький, Б. Тищик. – К.: Атіка, 2001. – 318 с.
3. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях: Т.1 / уклад.: Ю.В. Білоусов, І.Р. Калаур, С.Д. Гринько та ін.; за ред. Р.О. Стефанчука та М.О. Стефанчука. – К.: Правова єдність, 2009. – 1168 с.
4. Музиченко П. Історія держави і права України: навчальний посібник П.Музиченко; [5-те вид., випр. і доп.]. – К.: Знання, 2006. – 437 с.
5. Статuti Великого князівства Литовського. У 3-х томах. Статут Великого князівства Литовського 1529 року / [за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова]. – Т. I. – Одеса: Юридична література, 2002. – 464 с.
6. Ухач В.З. Історія держави і права України: навчальний посібник (конспекти лекцій) / В.З. Ухач. – Тернопіль: Вектор, 2015. – 378 с.

Миц П.

*студент IV курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ
Кравчук В.М.*

ПРИВАТНІ ВІЙСЬКОВІ КОМПАНІЇ: ІСТОРИЧНІ І ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Вибір теми дослідження зумовлений її надзвичайною актуальністю. Приватні військові компанії (далі ПВК) вже зайняли свою нішу у сфері сучасної геоекономіки, адже протягом 2016 р. дані організації отримали сукупний дохід у 244 млрд. долл. США, що майже відповідало десяти бюджетам України. За різними дослідженнями зараз налічується приблизно три тисячі приватних військових та охоронних компаній, у яких зайнято понад мільйон працівників. Однак, на сьогоднішній день, як на міжнародному, так і на національному рівні,

досі не повною мірою забезпечене належне правове регулювання діяльності приватних армій. У той же час, правова регламентація їх функціонування вкрай необхідна, що обґрунтовується наступними факторами:

— діяльність ПВК часто здійснюється у зонах збройних конфліктів та нестабільних регіонів, що зумовлює підвищену небезпеку для життя та здоров'я людей (як мирного населення, так і працівників компаній);

— до ризику завдати шкоду третім особам призводить використання ними у своїй діяльності різноманітного озброєння;

— відомі трагічні випадки вбивства мирного населення працівниками ПВК, контрабанди зброї та наркотиків;

— існування воєнізованих формувань (із потужним арсеналом зброї), які підпорядковуються приватним особам суперечить концепції монополії держави на насильство, примус.

Проблеми функціонування воєнізованих формувань приватного сектору подекуди досліджувались вченими як в Україні, так і за її межами. Зокрема, міжнародно-правове регулювання діяльності компаній військового консалтингу розглядається у працях К.В. Громовенка; напрямки боротьби із їх незаконними діями пропонує О.О. Скрильник; проблеми організаційно-правового забезпечення ПВК в Україні висвітлюються В.М. Александровим. За кордоном проблеми приватизації військової сфери досліджували Кідвел Дебора, Дафні Річмод-Барак, Шон Макфейт, Джеремі Скахілл та багато інших. Окремо слід виділити книгу «Civilian Warriors» Еріка Принца – засновника сумнозвісної «Blackwater». Всі ці праці стали теоретичним підґрунтям нашого дослідження, метою якого є аналіз історичних і правових аспектів функціонування приватних військових компаній.

Узагальнюючи сучасні підходи, можна визначити приватну військову компанію як комерційне підприємство, яке пропонує спеціалізовані послуги, пов'язані з охороною, захистом кого-небудь або чого-небудь, нерідко з участю у військових конфліктах, а також зі збором розвідувальної інформації, стратегічним плануванням, логістикою і консультуванням, тренуванням армійських підрозділів та цивільних осіб, перепідготовкою офіцерського та технічного складу, розмінуванням тощо, а також послуги військових перекладачів.

Основними країнами їх реєстрації сьогодні є США, Великобританія, Франція.

Розквіт діяльності військового консалтингу припадає на кінець 20 – поч. 21 ст. Проте їх прототипи створювались значно раніше. Мова не йде про найманців часів античності чи середньовіччя, оскільки сучасні ПВК мають ряд відмінностей від даних воєнізованих формувань. До них можна віднести: рівень організації, спектр послуг, наявність певної правової бази регулювання діяльності ПВК.

Американські вчені схильні вважати, що компанії військового консалтингу зародилися в період «Війни за незалежність». У 1781 році Конгрес довірив постачання і управління армії власнику торгової компанії і керуючому фінансами Філадельфії Роберту Моррісу. Він довірив тягоги з постачання та доставки припасів армії приватним особам. Крім того, великі групи робітників – кухарів, лікарів і багатьох інших супроводжували Континентальну армію. Не дивлячись на те, що план Морріса був успішним, стан справ був далеким від

ідеалу. Неорганізований характер забезпечення військ під час революції спонукав американців розробити звід правил і створити інститути підтримки забезпечення при регулярних збройних силах [1].

Поряд із цією позицією щодо виникнення першої ПВК, існує ряд інших. Так, більшість дослідників вважають, що перша військова компанія була створена колишнім британським спецназівцем Давидом Стірліногом у 1967 р. і носила назву «Watchguard International»[2].

Найпотужнішою ПВК сьогодення є «Blackwater», з лютого 2009 р. – «Xe Services», з січня 2010 р. – «Академі» (назви змінювались через міжнародні скандали, пов'язані з її діяльністю) – створена в 1997 році колишнім «морським котиком» Еріком Принцом та Елом Кларком. 90% контрактів «Blackwater» отримує від державних організацій, решта - замовлення від нафтовидобувних, страхових та інших приватних корпорацій. Ця ПВК брала участь у війні в Афганістані та Іраку, її працівники, відповідно до розслідувань, причетні до вбивства мирного населення. Після інциденту з розстрілом 17 демонстрантів в м. Багдад виявилось, що службовці ПВК з 2005 по 2007 рік брали участь у 195 перестрілках і в 84% випадків відкривали вогонь першими [3]. Окрім цього бійці займалися контрабандою зброї, 9 березня 2010 року на військовому складі в Афганістані було виявлено недостачу 500 автоматів Калашникова [4].

Досвід позитивного використання ПВК є і в Україні. Компанія «Тамплієр» здійснює три основних види діяльності: 1) розвідка та аналітика (збір достовірної та перевіреної інформації, в тому числі за допомогою БПЛА, аналітична її оцінка); 2) тактична медицина; 3) тренування, й зокрема поглиблений курс тактичної підготовки [5].

Діапазон діяльності ПВК, як можна спостерігати, надзвичайно широкий: тренування особового складу, тилове забезпечення, логістика, охорона об'єктів та людей, будівництво об'єктів військової інфраструктури, детективна діяльність, військова та економічна розвідка, доставка вантажів та людей у зонах збройних конфліктів тощо.

Загалом, приватні військові компанії за змістом діяльності можна умовно розділити на такі типи:

1) компанії воєнних послуг - надають клієнтам тактичну підтримку в ході бойових дій, включаючи безпосередню участь у бойових операціях;

2) консалтингові компанії - консультують з питань стратегічного планування, реформування збройних сил, безпосередньо залучаються до тренувань армійських підрозділів, навчальної роботи з новими типами озброєння тощо;

3) логістичні компанії - займаються тиловим забезпеченням війська і будівництвом військових об'єктів;

4) приватні охоронні компанії або компанії безпеки - їх сферою є кризовий менеджмент, оцінка ризиків, консалтинг по безпеці, охорона об'єктів, надання особистих охоронців, розмінування, навчання підрозділів армії і поліції [6].

Діяльність ПВК має здійснюватися у відповідності з рядом міжнародних документів, зокрема конвенцій, що стосуються захисту цивільного населення під час війни, обігу зброї, поводження з військовополоненими тощо. 17 вересня 2008 р. був прийнятий Документ Монтре. Це підсумок міжнародного процесу, що був ініційований урядом Швейцарія і МККК. Його

остаточний текст був вироблений на основі консенсусу 17 держав (Австралія, Австрія, Ангола, Афганістан, Німеччина, Ірак, Канада, Китай, Польща, Сполучене Королівство Великобританія, Сполучені Штати Америка, Сьєрра-Леоне, Україна, Франція, Швейцарія, Швеція і ПАР).

Документ Монтре мав наступні цілі і завдання:

— нагадати про відповідні міжнародно-правові зобов'язання держав, ПВК і їх персоналу в ситуаціях збройного конфлікту;

— звести докупи передові практичні методи, покликані допомогти державам прийняти на національному рівні заходи, що дозволять виконати їм свої зобов'язання;

— підкреслити зобов'язання, що поширюються на держави трьох типів: держави-контрагенти (які наймають ПВК), держави територіальної юрисдикції (на території яких діють ПВК) і держави походження (де знаходяться головні офіси ПВК);

— роз'яснити, що у держав є зобов'язання щодо забезпечення дотримання міжнародного гуманітарного права і захисту прав людини. З цього випливає, що вони зобов'язані вживати заходів, покликаних запобігати порушенням з боку ПВК і забезпечувати їх залучення до відповідальності за злочинну поведінку;

— нагадати, що ПВК і їх персонал несе зобов'язання за міжнародним гуманітарним право і за будь-яких обставин повинні, незалежно від свого статусу, дотримуватися його норм при збройному конфлікті;

— нагадати, що неналежна поведінка ПВК і їх персоналу може спричинити дворівневу відповідальність: по-перше, кримінальну відповідальність тих, хто здійснює порушення, і їх керівників і, по-друге, відповідальність держав, які дали вказівку щодо здійснення таких порушень, керували діями, що є порушеннями, або здійснювали контроль за ними;

— надати державам інструментарій, що дозволяє їм встановити ефективний нагляд і контроль за ПВК, наприклад, шляхом укладання контрактів, видачі дозволів та ліцензій [7].

Не дивлячись на те, що Документ Монтре доволі чітко встановив принципові засади діяльності ПВК, однак він носить рекомендаційний характер і тому навряд чи зможе зупинити окремі ПВК в гонитві за живою. Цей акт скоріш є своєрідним орієнтиром для подальшого створення нормативно-правової бази для функціонування ПВК.

Для ефективного регулювання діяльності ПВК потрібно, на нашу думку, створити не тільки відкритий міжнародний реєстр ПВК, а й реєстри озброєння та службовців. Останні повинні створюватися на національному рівні. Дані інститути дозволять посилити контроль за діяльністю ПВК.

Підсумовуючи, доцільно акцентувати, що збереження досвіду колишніх військовослужбовців, співробітників спецслужб, правоохоронців забезпечується завдяки діяльності ПВК. Приватні військові компанії - хороша підтримка для державних структур, якщо вони діють легально в рамках чинного законодавства України, законодавства країни перебування, та керуються міжнародними правовими актами, реєструються та отримують відповідні дозволи й ліцензії та сплачують податки. Їх високий рівень професіоналізму та можливість швидкого розгортання сил, на нашу думку, завжди будуть у попиті.

Список використаних джерел

1. Kidwell, Deborah C. Public war, private Fight? : the United States and private military companies. – Combat Studies Institute Press Fort Leavenworth, Kansas, 2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.scribd.com/doc/81373833/US-and-Private-Military-Companies>. – С. 10.
2. Мукин Ю. Использование гражданских контрактников и частных вооружённых формирований в современных конфликтах / Ю. Мукин // Зарубежное военное обозрение. –2008. – № 6 (735). – С. 26-31.
3. Расследование массовых убийств в Ираке: В скандальном деле Blackwater звучат новые обвинения [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://korrespondent.net/world/1616172-rassledovanie-massovyh-ubijstv-v-irake-v-skandalnom-dele-blackwater-zvuchat-novye-obvineniya>
4. Blackwater Took Hundreds Of US Weapons From Military, Afghan Police Using 'South Park' Alias [Електронний ресурс] // Журнал «The World Post». – Режим доступу: http://www.huffingtonpost.com/2010/02/23/blackwater-took-hundreds-_n_474220.html
5. Сайт Приватної військової компанії «Тамплієр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://private-military.company/>
6. Валецкий О. Частные военные компании, их создание, развитие и опыт работы в Ираке и других регионах мира [Электронный ресурс] / О. Валецкий. – Режим доступу: <http://www.vrazvedka.ru/main/analytical/valeckiy.html>
7. О соответствующих международно-правовых обязательствах и передовых практических методах государств, касающихся функционирования частных военных и охранных компаний в период вооружённого конфликта: Документ Монтрё [Электронный ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mdforum.ch/pdf/document/ru.pdf>

Мудрик К.

*студентка магістратури юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ
Подковенко Т.О.*

ЮРИДИЧНИЙ КОНФЛІКТ: ПРАВОВІ ЗАСОБИ ТА МЕХАНІЗМИ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Реалії сьогодення демонструють, що суспільство як на національному рівні, так і на міжнародному сповнене різноманітних, різномасштабних конфліктів, що зумовлює необхідність пошуку ефективних шляхів їх вирішення та попередження з метою уникнення гострого протистояння сторін.

Дана тема не є новою, проте не стає менш актуальною, оскільки правильне вирішення протиріч на суспільно-політичному, правовому та ідеологічному рівнях повинно сприяти побудові нового суспільства, заснованого на засадах законності, демократії та максимальної поваги до прав та свобод людини і громадянина.

Слово «конфлікт» походить від латинського *conflictus* – «зіткнення» і за своєю суттю означає суперечність, розбіжність, неузгодженість, боротьбу між думками, інтересами, бажаннями, позиціями тощо [1, с. 3].